

УДК: 37.378

Т. П. КУЧАЙ, канд. пед. наук, доцент
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, МОН України
бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, Україна
tetyanna@ukr.net

ПІДГОТОВКА ШКІЛЬНИХ КОНСУЛЬТАНТІВ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

***Анотація.** Проаналізовано теоретичні засади шкільного консультування. З'ясовано, що шкільне консультування сьогодні активно розвивається як сфера наукового знання; уточнюється його об'єктно-предметна галузь, удосконалюється науково-методичний апарат і технологічний рівень. Встановлено, що шкільне консультування як галузь знання вивчає соціальне виховання в контексті соціалізації, а механізм соціалізації становить собою засвоєння людиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, характерних для її родини та найближчого оточення.*

Ключові слова: шкільне консультування, освіта, професія, учні, соціалізація, соціальне виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Як тільки професія шкільного консультування почала своє існування, в суспільстві щоразу усучаснювалася та набувала нового значення її суть, найчастіше задля задоволення потреб суспільства, яке неупинно змінювалося. Зміни функцій та обов'язків шкільних консультантів упродовж минулого століття залежали від великої кількості суспільних та соціальних чинників розвитку суспільства [1, с. 345].

Шкільне консультування в контексті навчання – це ініціація змін та оцінка результату. Воно включає полегшення розвитку афективних і когнітивних навичок шляхом надання допомоги, необхідної для подолання труднощів у навчанні, сім'ї та спілкуванні з однолітками. Головне в шкільному консультуванні – запропонувати учневі самостійно визначити проблеми або перешкоди, які виникають на життєвому шляху, скласти новий план дій, навчити учня вирішувати проблеми самостійно і передбачати їх ще задовго до їх виникнення [2, с. 151].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою підготовки шкільних консультантів займалися такі науковці, як Ф. Бермак (F. Bemark), Н. Бідюк, А. Бодальов, Н. Гисберс (N. Gysbers), Р. Джордж, І. Каніно (I. Canino), М. Кларк (M. Clark), В. Міллер (W. Miller), О. Тичинська та ін.

Формулювання мети статті. Метою статті є проаналізувати теоретичні засади шкільного консультування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішний розвиток сфери шкільного консультування в зарубіжних країнах визначається якістю професійної підготовки фахівців, які здатні витримати конкуренцію на сучасному ринку праці. У сучасній науці поняття «професійної готовності» асоціюється з професійним навчанням і відображає процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для професійної діяльності.

Однак варто відзначити, що підготовка до професійної діяльності не може обмежуватися тільки оволодінням майбутніми фахівцями процесуальною стороною професійної діяльності. Необхідною є також цілеспрямована діяльність з формування і розвитку професійно- й особистісно-значущих якостей, що забезпечують ефективність обраної діяльності. Тому слід розглядати професійну підготовку шкільних консультантів як цілісну педагогічну систему, функціонування якої передбачає створення умов для розвитку особистості майбутнього фахівця у сфері шкільного консультування [2, с. 151].

На думку доцента факультету освіти університету штату Флорида Джо Уйтмера, у 50–60-х роках ХХ ст. кількість шкільних консультантів фактично збільшилася втричі. Посада вчителя-шкільного консультанта на початку ХХІ ст. була замінена шкільним консультантом, який працював повний робочий день і, як очікувалося, повинен був виконувати виключно обов'язки шкільного консультанта. Як зазначав Н. Джісберс, «модель послуг», яка до цього часу мала вплив на професію шкільного консультування, трансформувалася в модель «радник – психолог» або модель процесуального підходу, у якому наголос робився на елементи консультування, консалтингу та координації [3, с. 188].

У ході шкільного консультування важливе значення має гармонійне поєднання теорії і практики. Багато професійних шкільних консультантів на початку своєї кар'єри звертаються до теорії. Проте навіть ті, хто фанатично дотримується теорії, з часом змінюють свою думку на користь практики. І все тому, що учень, який виступає у ролі клієнта, є насамперед особистістю, з'єднувальним ланцюжком між теорією та практикою шкільного консультування. Інколи теорії, як «прокрустове ложе», під яке штучно підганяють реальне життя, факти і явища, не відображають сутності людської психіки. Коли проблеми учня не підпадають під категорії проблем, які вже розглядалися теорією, шкільний консультант вимушений вносити корективи до цієї теорії. Це одне з найскладніших завдань, які поставлені перед шкільним консультантом [4, с. 93].

Шкільний консультант завжди повинен бути готовим сприймати будь-яку інформацію і при цьому залишатися гнучким. Він повинен чітко усвідомлювати концепцію психологічної індивідуальності. Кожен учень, який є індивідуальністю, приходить з власними проблемами та прагненнями, і тому нереальним є переконання, що кожен учень зможе отримати допомогу, що базується на одній теорії. Варто зазначити, що всі відомі теорії виникли з особистої практики та досвіду спілкування шкільних консультантів і учнів, що й пояснює наявність великої кількості теорій та практик консультування. Спроби вивчення старих теорій та знайомство з новими розширюють можливості шкільного консультанта. Але насправді корисним є той досвід, який отримує шкільний консультант у практиці спілкування з учнями, що потребують його допомоги.

Потенційний шкільний консультант повинен бути ознайомленим з провідними теоріями, концепціями та підходами до шкільного консультування, які стануть вагомим підґрунтям для розробки власного бренду консультування. Таким чином, до особливостей шкільного консультування можна віднести:

- цілеспрямований процес шкільного консультування;
- призначення шкільного консультування для середньостатистичного учня, який зіткнувся з проблемами різного характеру;
- динамічну взаємодію між учнем і шкільним консультантом на засадах толерантності, щирості та взаємної поваги;
- конфіденційність шкільного консультанта [5, с. 327–330].

Зауважимо, що перспективи шкільного консультування можуть змінюватися залежно від самого шкільного консультанта. Існують відмінності в підготовці до процесу консультування, проблемах учнів, умовах і навіть завданнях, які ставлять перед собою шкільні консультанти в процесі роботи з учнями.

Основи шкільного консультування і консультування взагалі полягають в існуванні трьох різних дефініцій процесу консультування, запропонованих науковцями. Так, шкільне консультування розуміють як «допомогу індивідуального та особистого характеру у вирішенні особистих, освітніх та кар'єрних проблем завжди за втручання фахівців, школи, громади у формі індивідуальної бесіди, у процесі якої учням надається можливість самим знайти вирішення своєї проблеми». Згідно з видатним психологом і консультантом Г. Пепінські, «шкільне консультування – це процес, який охоплює взаємодію шкільного консультанта та учня в приватних умовах, які сприяють зміні поведінки учня для отримання прийняттого вирішення тієї чи іншої проблеми». Заслугує на увагу також визначення «шкільного консультування» професора педагогічної психології університету Міннесота Гілберта Вренна, який стверджував, що «шкільне консультування є динамічним та цілеспрямованим зв'язком двох людей, за якого дії відрізняються залежно від природи потреб учнів, але в якому завжди існує участь обох сторін, зосередженість на самоусвідомленості та самовизначеності учня». На наш погляд, спільним у цих трактуваннях є те, що: учневі надається допомога у здійсненні вибору та порада щодо того, як жити далі згідно з таким вибором; шкільне консультування визнається як освітній процес; має місце сприяння розвитку особистості учнів.

Однак найбільш сучасним та прийнятним визначенням шкільного консультування є «...процес, який допускає професійні відносини між шкільним консультантом та учнем. Такі відносини проходять зазвичай на приватному рівні, хоча вони можуть бути відкритими й для більше ніж двох людей. Вони мають на меті допомогти учневі усвідомити свою мету в житті шляхом усвідомленого вирішення проблем емоційного чи міжособистісного характеру». Перевагою такого визначення є його суттєве теоретичне підґрунтя і водночас поміркована практичність [6, с. 125].

Висновки результатів дослідження. Отже, шкільне консультування нині активно розвивається як сфера наукового знання, уточнюється його об'єктно-предметна галузь, удосконалюється науково-методичний апарат і технологічний рівень. Шкільне консультування як галузь знання вивчає соціальне виховання в контексті соціалізації, а механізм соціалізації становить собою засвоєння людиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, характерних для її родини та найближчого оточення. Осмислення змісту шкільного консультування, а також змісту, форм і методів практики надання консультацій, приведення у відповідність зазначених аспектів і найбільш актуальних у наш час соціальних очікувань призводить до однієї, ключової для нас ідеї. Ця ідея полягає в необхідності пошуку й розробки як нового змісту, так і принципово нових стратегій, форм і методів професійної підготовки шкільних консультантів. Розробка нового змісту, методів і форм професійної підготовки припускає насамперед побудову концептуальних основ такої підготовки. Цілком ймовірно, що від концептуальних положень, що складають основу підготовки майбутніх фахівців, значною мірою залежить не тільки їхня професійна ефективність, а й оцінка значущості тієї чи іншої професії.

Література

1. Bemak F. Advocacy as a critical role for urban school counselors: working toward equity and social justice / F. Bemak, R. Chung // Professional School Counseling. – 2005. – № 8. – P. 196–345.
2. Miller W. Motivational interviewing: preparing people for change / W. Miller, S. Rollnick. – N. Y. : The Guilford Press, 2002. – P. 151.
3. Gysbers N. C. Comprehensive guidance programs that works / N. C. Gysbers. – Ann Arbor, MI : ERIC Counseling and Personnel Services Clearinghouse, 1990. – P. 187–190.
4. Clark M. Teacher perceptions and expectations of school counselor contributions: implications for program planning and training / M. Clark, E. Amatea // Professional School Counseling. – 2004. – № 8 (2). – P. 93–132.
5. Джордж Р. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани; пер. с англ. – М. : Эксмо, 2002. – С. 327–330.
6. Canino I. Culturally diverse children and adolescents: assessment, diagnosis, and treatment / I. Canino, J. Spurlack. – N. Y. : The Guilford Press, 2000. – P. 125.

Т. П. КУЧАЙ, канд. пед. наук, доцент
Черкасский национальный университет
имени Богдана Хмельницкого, МОН Украины
бульвар Шевченка, 81, г. Черкассы, 18031, Украина
tetyanna@ukr.net

ПОДГОТОВКА ШКОЛЬНЫХ КОНСУЛЬТАНТОВ К АКТИВНОМУ УЧАСТИЮ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация. Проанализированы теоретические основы школьного консультирования. Установлено, что школьное консультирование сегодня активно развивается как сфера научного знания; уточняется его объектно-предметная область, совершенствуется научно-методический аппарат и технологический уровень. Школьное консультирование как отрасль знания изучает социальное воспитание в контексте социализации, а механизм социализации представляет собой усвоение человеком норм, эталонов поведения, взглядов, стереотипов, характерных для его семьи и ближайшего окружения.

Ключевые слова: школьное консультирование, образование, профессия, ученики, социализация, социальное воспитание.

T. P. KUCHAI, PhD (pedagogical sciences), Associate Professor
Cherkasy Bohdan Khmelnytskyi National University
81 Shevchenko Blvd., Cherkasy, 18031, Ukraine
tetyanna@ukr.net

PREPARATION OF SCHOOL COUSELORS TO ACTIVE PARTICIPATION IN EDUCATION PROCESS

Abstract. Theoretical foundations of school counseling have been analyzed. School counseling is being actively developed as an area of scientific knowledge; its object specialization is being specified; scientific and methodological apparatus and technological level are

being improved. It has been defined that school counseling as a field of knowledge studies social education in the context of socialization, and socialization mechanism is an assimilation of human norms, standards of behavior, attitudes, specific to their family and entourage. The most advanced and most appropriate definition of school counseling is that it is «a process that involves the professional relationship between school counselors and students. These relationships are usually based on private education, although they can be open for more than two people. They are designed to help the student realize his purpose in life by conscious solving of emotional or interpersonal problems». The advantage of this definition is its essential theoretical background and practical implementation.

Understanding the content of school counseling as well as content, forms and methods of consulting practice causes the necessity of elaborating new content, strategies, forms and methods of school counselors' training. It is quite possible that the conceptual principles of school counselors' training presuppose not only their professional efficiency but the assessment of the profession value.

Key words: school counseling, education, profession, students, socialization, social education.

Bibliography

1. Bemak F. Advocacy as a critical role for urban school counselors: working toward equity and social justice / F. Bemak, R. Chung // *Professional School Counseling*. – 2005. – № 8. – P. 196–345.
2. Miller W. Motivational interviewing: preparing people for change / W. Miller, S. Rollnick. – N. Y. : The Guilford Press, 2002. – P. 151.
3. Gysbers N. C. Comprehensive guidance programs that works / N. C. Gysbers. – Ann Arbor, MI : ERIC Counseling and Personnel Services Clearinghouse, 1990. – P. 187–190.
4. Clark M. Teacher perceptions and expectations of school counselor contributions: implications for program planning and training / M. Clark, E. Amatea // *Professional School Counseling*. – 2004. – № 8(2). – P. 93–132.
5. George R. Counseling: Theory and Practice / R. George, T. Cristiani; translation from English. – M. : Penguin Books, 2002. – S. 327–330.
6. Canino I. Culturally diverse children and adolescents: assessment, diagnosis, and treatment / I. Canino, J. Spurlack. – N. Y. : The Guilford Press, 2000. – P. 125.